

A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen egy vármegye és egy város szemszögéből

Deák Ádám *

* Szegedi Tudományegyetem

Kulcsszavak

országgyűlés
követutasítás
követek
szabad királyi városok
vármegyék

parliament
National Assembly
ambassador
ambassadors
free royal cities
counties

Absztrakt

A vármegyék nagy remények közepette várták az 1843/44. évi országgyűlés összehívását, hiszen az ezt megelőző 1839/40. évi diéta sikeresnek volt mondható a maga 55 törvénycikkével. V. Ferdinánd végül 1843. május 14-re hívta össze a következő országgyűlést. Tanulmányomban arra vállalkozom, hogy a szabad királyi városok ügyét bemutassam Csanád vármegye és Debrecen város követutasításain és országgyűlési felszólalásain keresztül. Sorra veszem a legfontosabb ügyeket, amelyek felmerültek a városi kérdéssel kapcsolatban. Ezek közül a legfontosabbak: a városok szavazatszám az országgyűlésen, a polgárjog megszerzése, valamint a főfelügyelői intézmény voltak. A szavazatszám kérdése az egyik legégetőbb probléma volt, hiszen az összes szabad királyi város egyetlen szavazattal rendelkezett. Csanád vármegyét Bánhidya Albert és Kállay Ödön, Debrecent pedig Komlóssy László és Nagy Sándor képviselték ezen az országgyűlésen.

Bevezetés

Tanulmányunkban a szabad királyi városok országgyűlési képviseléről folytatott vitát mutatjuk be az 1843/44. évi országgyűlésen.¹ Öt témakört vizsgálunk Csanád vármegye és Debrecen szabad királyi város követutasításain és a követek országgyűlési felszólalásain keresztül.² Kitérünk arra, hogy a szabad királyi városok szavazatszámát, a polgárjog megszerzésének feltételeit, a köztelherviselést, az úgynevezett „bekebelezés” ügyét, valamint a városok belső szerkezetének alkotmányosabb átalakítását illetően milyen álláspontot képviselt a megye és ez a város. Csanád vármegyét Bánhidya Albert első alispán, valamint Kállay Ödön főszolgabíró, míg Debrecent Komlóssy László tiszti ügyész és Nagy Sándor tanácsnok képviselte ezen az országgyűlésen.

Mielőtt a városokkal kapcsolatos rész kérdések fejtegetésébe bocsátkoznánk, szükséges átfogó képet adni a követutasításokról. A követutasítások alapjaiban meghatározták a rendi országgyűlések működését. Miután a király szétküldte a törvényhatóságoknak az országgyűlési meghívólevelet, azok kisebb bizottságokban kidolgozták az anyautasításokat, amelyek a legrészletesebbek voltak, hiszen igyekeztek minden fontos kérdésben utasítás adni a követeknek. A vármegyék, szabad királyi városok, szabad kerületek, káptalanok minden általuk fontosnak vélt ügyben állást foglaltak, a követek nem dönthettek önállóan. A vármegyékben a közgyűlés, a szabad királyi városokban a városi tanács volt jogosult a követutasításokat elfogadni. Ha a követek mégis önállóan, követutasításuktól eltérően foglaltak állást, akár vissza is hívhatták őket, és mást küldhettek helyettük. Ahogy haladtak az országgyűlési tárgyalások, újabb ügyek is felmerülhettek, ekkor a követeknek póttasítást kellett kérniük s megvárniuk azt, mielőtt állást foglaltak. A követutasításokkal kapcsolatban jelenleg kevés forráskiadással rendelkezünk, mindössze Borsod (Seresné, 1987), Zala (Molnár, 2003) és részben Zemplén (Bodnár, 1940) vármegye, valamint Debrecen (Gazdag, 1989) szabad királyi város utasításairól készült feldolgozás. Ha feltárnánk szélesebb körben a követutasításokat, jobban megismerhetnénk a törvényhatóságok álláspontjait az országgyűléseken tárgyalt ügyekkel kapcsolatban. A diétákon folyó vitákat és a legfontosabb döntéseket már behatóan ismerjük, azonban a követutasítások feltárásával újabb részletet adhatnánk hozzá a reformkori országgyűlések történetéhez. A kérdés tárgyalása előtt azonban érdemes ismertetni a szabad

királyi városok fogalmát és jogait, amit 1793-ban a közjogi-politikai rendszeres bizottság foglalt össze. Eszerint a szabad királyi városok olyan különleges polgári közösségek, amelyek privilégiumokkal rendelkeznek (vásártartási jog, árumezállító jog), területük felett saját „törvénykezési” joguk van (statutumokat alkothatnak), a király közvetlen ellenőrzése alatt állnak, emellett polgárai kollektíven nemes személynek számítanak, és képviselőik útján részt vesznek az országgyűlésen (Czoch, 2005: 308). Az 1843/44. évi országgyűlésen már így határozták meg a város fogalmát: „A város áll a város környékéből és a városi lakókból.” Majd csak a második paragrafusban említi a törvénytervezet, hogy a szabad királyi város önálló törvényhatóság, amely szabályrendeleteket hozhat, felsőbb ellenőrzés mellett önmagát kormányozza. Czoch Gábor megállapítása szerint míg az első meghatározás a privilégiumokat hangsúlyozta, addig a későbbi már inkább a demográfiát és térbeli elhelyezkedést (Czoch, 2006a: 218).

A szabad királyi városok országgyűlési részvételét az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikkben határozták meg. Ez a törvénycikk hozta létre az alsó- és felsőtáblát, a városok az alsótáblán foglaltak helyet és a negyedik rendet alkották.³

A szabad királyi városok országgyűlési szavazata

A legnagyobb vitákat a szabad királyi városok országgyűlési szavazata váltotta ki,⁴ hiszen összesen egyetlen szavazattal rendelkeztek az alsótáblán. A városoknak számítandó egyetlen szavazat kialakulásával kapcsolatban több nézet alakult ki. Még a reformkor idején élt Jászay Pál sem tudta pontosan meghatározni, hogy mikor ment végbe ez a szavazat csökkenés. Abban biztos volt, hogy a városok egyenkénti szavazatjoga a 17. században még biztosan érvényesült⁵ (Jászay, 1843). Szijártó M. István úgy vélekedett, hogy 1790 után kezdődött az a gyakorlat (Szijártó, 2010: 313–316). Szócs Sebestyén igen alapos kutatómunkát végzett, végül ő és Czoch Gábor (Czoch, 2005: 294; Czoch, 2020: 365) is arra a megállapításra jutott, hogy az 1825/27. évi országgyűlésen már egészen biztosan csak egy szavazatot számítottak a városoknak.⁶ Szócs érdekes tényre hívta fel a figyelmet, a szavazatok összeszámlálása csak az 1790/91. évi országgyűléstől volt rendszeres, s kezdetben még csak a kerületi üléseken került arra sor (Szócs, 1996: 19–29). Debrecen is arra hivatkozott, hogy az 1825/27. évi országgyűléstől számítják egynek a városok szavazatát. Ezt a kijelentést csak a követutasítások között leltük fel, maguk a debreceni követek nem hangoztatták az országgyűlési vitákban (Gazdag, 1989: 84). Vásárhelyi Nagy Benedek budai követ 1833. december 5-én személyesen találkozott a nádorral, akinek elpanaszolta, hogy sem a kerületi üléseken, sem az alsótáblán nem veszik figyelembe külön-külön a városok szavazatát, hanem csak egynek számítják (Gárdonyi, 1926: 109; Szócs, 1996: 48–49). Azt azonban érdemes szem előtt tartani, hogy a rendi országgyűléseken nem mindig számolták össze egyenként a szavazatokat, háromféle módot is használtak. Bevett szokás volt a közfelkiáltás, amikor egyhangúlag döntöttek a rendek. A második mód a mérlegelés (ponderálás) volt, amikor is az ülést vezető személynek a követek felszólalásai alapján döntött az adott ügyben. Ha nem lehetett egyértelműen eldönteni egy-egy vitában a többség akaratát, akkor alkalmazták az egyenkénti szavazást (Dobszay 2019: 214–228).

Javaslatokat már a korábbi országgyűléseken is kidolgoztak a városok ügyében, amelyek közül csak néhányat ismertetünk. Ócsai Balogh Péter vezetésével készítették tervezetet az 1790/91. évi országgyűlés által kiküldött közjogi rendszeres bizottság megbízásából, melynek során a szabad királyi városok részvételét is szabályozni akarták a diétákon. Eszerint a 20 ezer főnél nagyobb lakosú települések két követet küldhettek volna, a 10 ezer főnél több lakosúak egy követet, az ennél kisebb városokat olyan csoportokra kellett volna osztani, hogy lakosság számuk összesen elérje a 20 ezret, és ez alapján két követet küldhettek volna. Szavazati joga minden városi követnek lett volna. Balogh terve a megyékre is kiterjedt volna, azok is a lakosság számának az arányában küldhettek volna követeket, de akár hármat vagy négyet is, és fejenként számították volna a szavazatukat. Ezek a javaslatok azonban nem emelkedtek törvényerőre (Gárdonyi, 1926: 107–108; Pajkossy, 2013: 324). Az 1825/27. évi országgyűlés is próbálkozott a szavazati arány átalakításával, a közjogi ügyekkel foglalkozó rendszeres bizottság készített ez ügyben tervezetet. A javaslat szerint a megyék három követet, a városok egy követet küldhettek volna a lakosság számának a figyelembe vétele nélkül. Azok a városok, amelyek helyet kaptak ebben a rendszeres bizottsági munkában 1830-ban, még az országgyűlés összehívása előtt külön javaslatot nyújtottak be, eszerint egyenlő jogokat követeltek a megyékkel, történelmi érvekre és múltjukra is hivatkoztak, ami a későbbiekben is a legerősebb fegyverük volt (Gárdonyi, 1926: 108).

Az 1843/44. évi országgyűlésen a kerületi ülés eredeti javaslata szerint 32 szavazatot kapott volna a 47 szabad királyi város, ebben az esetben az 52 megyei szavazatot megduplázták volna. Később a 32 szavazatot 16-ra módosították, a megyei szavazatok duplázása nélkül. A városok a lakosság számuk arányában kaptak volna szavazati jogot. A 30 ezer főnél népesebb városok két szavazatot (ide tartozott Debrecen is), a 12 ezer főnél népesebbek egy szavazatot, a 9 ezer főnél népesebbek fél szavazatot kaptak volna. Az ennél kisebb városokat összevonták volna kettes-hármas csoportokba, és így együttesen kaptak volna egy vagy fél szavazatot (Bánk, 1914: 26–32; Czoch, 2005: 296). A városoknak adandó 16 szavazatot Csanád vármegye (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 63. k. 379. sz.; Rendi napló, III. 112–113, CIV. országos ülés, 1844. február 17.) és Debrecen is támogatta (Gazdag, 1989: 95). A csanádi követ, Kállay Ödön kijelentette, hogy a városi követek nem képviselik az egész polgárságot, ugyanakkor hozzátette, hogy a vármegyék is csak a nemességet képviselik, mert csak ők vehetnek részt a követválasztásban a nép megkérdezése nélkül (Rendi napló, III. 112–113, CIV. országos ülés, 1844. február 17.). Az országgyűlési és kerületi naplókban nem találtunk utalást arra, hogy a debreceni követek felszólaltak volna a szavazat kérdésében, de a követutasítások között meghagyták nekik, támogassák a 16 szavazatot. Úgy vélekedett Debrecen város tanácsa, hogy azt a néhány várost, amelyek kiterjedésben, portáik számában és a teherviselésben hasonlóak a megyékkel, megilleti az egyenkénti szavazat. Azt viszont nem támogatták, hogy a kisebb városok is egy-egy szavazatot kapjanak, hiszen nem olyan arányban viselik a terheket (Gazdag, 1989: 82–83, 95).

A polgári kvalifikációk kérdése

A polgárjog megszerzésének kérdése is éles vitákat generált az országgyűlésen, a liberálisok szélesebb körnek tették volna elérhetővé, míg a konzervatívok szűkre szabták volna ezen jog megszerzését. A kerületi ülésen kiküldött bizottság által készített törvénytervezetben több kategóriát is meghatároztak: megfelelő értékű ingatlannal kell rendelkezni az adott településen, a mesterembereknek, kereskedőknek, értelmiségieknek meghatározott nagyságú jövedelmet kell kimutatniuk, emellett figyelembe vették volna az adózást és azt is, aki házbért fizet. A csanádi követeknek nem volt pontos utasításuk az ügyben, hogy ki kaphasson polgárjogot, csak azt fektették le számukra alapelveként, hogy minél szélesebb réteg számára tegyék elérhetővé annak megszerzését (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 59. k. 1008. sz.). A debreceni követeknek készült követutasítás pedig azt tartalmazta, hogy „a megállapítandó minimum nélgyen olly tsekélység, melly a kitűzött célznak kijátszására vezessen, egyébaránt pedig ezen qualificatiot minden, ki a polgári jogokkal élni kívánn a közgyűlés előtt tartozék igazolni” (Gazdag, 1989: 94).

1843 októberében a kerületi ülésen Kállay Ödön kijelentette, hogy módosítani kívánja a törvényjavaslat idevágó 97. és 98. §-át, amelyek így szóltak: „A városi község áll polgárokból és oly lakosokból, kik nem polgárok. A városi község minden közdolgokban a polgárok által képviseltetnek.” A csanádi követ kijelentette, hogy a jelenlegi szerkezet igazságtalan, „politikátlan” és a közjóval ellenkezik. A közember katonáskodik, adót fizet, mégsem szólhat bele a közügyekbe, és ezen változtatni kell. A konzervatívok, folytatta, arra hivatkozva nem akarnak befolyást adni a közembereknek, mert azok szegények és nem elég műveltek (így nem tudják helyesen megítélni a dolgokat), nincs meg bennük a kellő nyugodtság, mint a polgároknál. Kállay azonban megismételte, hogy véleménye szerint a polgárjogot minden városi lakosra ki kell terjeszteni. Az értelmiségi réteget külön kiemelte: nem lehet valakit kirekeszteni a polgárjogból csak azért, mert nem tud kimutatni meghatározott nagyságú tiszta jövedelmet. A követ végül kijelentette: az, ha valaki vagyonnal rendelkezik, nem jelenti azt, hogy művelt, s helyesen és kellő nyugodtsággal bírja megítélni a dolgokat (Kerületi napló, II. 541–542, 73. kerületi ülés, 1843. október 9.).

Kállay a fentebb említett okok miatt 1844 februárjában felvetette, hogy a „polgár és lakos” különbségtétel a törvényjavaslat szövegében szűnjön meg, és helyette a „polgár s választó” kifejezést használják. Szerinte az utóbbi kifejezés közelebb áll az alkotmányosság szelleméhez. Az ülést vezető személynök, Szerencsy István kérdőre vonta a csanádi követet, hogy mi történik akkor, ha sok személy kap polgárjogot. Kállay erre úgy felelt, hogy jelenleg is sok olyan kisnemes van, aki csak három szilvafával rendelkezik, mégis szavazati joggal rendelkezik. Ha polgárjogot kapnak a lakosok, fejtegette, abból nem származik hátrány. Kijelentette azt is, hogy a választásoknál a polgárok kevesebb kicsapongást követnének el, mint a nemesek eddig elkövettek. Az elnök szerint viszont azért kellett a polgárjog megszerzéséhez vagyoni cenzust kötni, mert a gazdagabbakat nehezebb megvesztegetni, Kállay azonban úgy vélekedett, hogy a gazdagokat is könnyű lefizetni (Rendi napló, II. 350–351, XCIX. országos ülés, 1844. február 12.).

Debrecen követe, Nagy Sándor kijelentette, hogy az úri hatalom alatt állókat, mint például a bérbe fogadott cselédeket nem akarja polgárjoggal felruházni. A fekvő vagyon értékét úgy kell meghatározni, hogy ne lehessen könnyen kijátszani, és az legalább egy ház értékével érjen fel. Emellett csak az legyen polgár, aki a házipénztárba adót is fizet (Rendi napló, II. 353. XCIX. országos ülés, 1844. február 12.). Nagy egy későbbi hozzászólásában kifejtette, hogy aki „fekvő birtok” alapján szeretne polgár lenni, annak szükséges, hogy a telekkönyvbe be legyen írva a birtoka, és erről igazolással is rendelkezzen. Ha pedig valaki házbér címszó alatt akar polgár lenni, az mutassa be a ház gazdájával kötött szerződést. A többiek pedig a bevallott adó és jövedelem alapján lehetnek polgárok (Rendi napló, II. 367, C. országos ülés, 1844. február 13.).

A másik debreceni követ, Komlóssy úgy vélekedett, hogy a Karok és Rendek a polgári képesség megszerzésének a feltételeit túl tágra szabták, ezzel szemben a főrendek túl szűkre, ezért szükséges lenne egy középutat találni. Az egyik főrendi tag, gróf Péchy Emánuel az alábbi javaslatot tette: „Polgárok lehetnek, kik a város területén oly fekvő tulajdont bírnak, mely a telekkönyvben az ő nevükre van beírva és melynek értéke kisvárosokban legalább 400-tól – 600, közép városokban 1000-tól –2000, nagy városokban 3000–4000 Ft-ig felér.” A kézműveseknek is meghatározott jövedelemmel kell bírniuk: kisvárosban 200, középvárosban 400, nagyvárosban pedig évi 600 forint legyen a keresetük, emellett számadáskönyvet is vezetniük kell (Főrendi napló, III. 370–371, CXXII. ülés, 1844. március 15. IV. 1, CXXIII. ülés, 1844. március 16.). Komlóssy úgy vélekedett a telekre nézve, hogy: „a kisebb városokra 400, közép városokra 800, nagyobbakra pedig 1,200 frtnyi képességet ajánlanak a törvénybe igtatni” (Rendi napló, IV. 8, CXL. országos ülés, 1844. május 4.).

A csanádi követ, Bánhidy Albert felvetette, hogy a zsidóknak is meg kell engedni, hogy polgárjogot szerezzenek, illetve őket sem szabad kizárni a városi testületekből (Rendi napló, II. 317–318, XCVIII. országos ülés, 1844. február 10.; II. 377, C. országos ülés 1844. február 13.). Az 1840:29. törvénycikk jelentősen kibővítette a zsidók jogait, amely szerint a bányavárosokon kívül bárhol letelepedhettek, gyárat alapíthattak, kereskedhettek, mesterséget űzhattak.

A debreceni követek ezzel szemben valóságos vádbeszédet tartottak a zsidók polgárosítása ellen.⁷ Komlóssy kijelentette, hogy az általános emancipációval nem érnének el sikert, mert akkor sem kötnék jobban a zsidóságot a hazához, mivel nekik itt nincs állandó városuk. A monarchiát, arisztokráciát nem ismerik el, általánosságban véve a teokráciát vallják, csak a Talmudot tartják törvénynek. A zsidó minden embert, aki nem zsidó, az ellenségének tart. A legnagyobb hiba a zsidók neveltetésében van, ezért először megfelelő oktatásban kell őket részesíteni, hogy később polgárjogot kaphassanak. Amíg ez nem történik meg, addig az 1840:29. törvénycikk hatáskörén ne lépjenek túl (Kerületi napló, II. 545–548, 74. kerületi ülés, 1843. október 10.). Egy későbbi hozzászólásában kifejtette azt is, hogy a zsidók polgárosítása nem csak a szabad királyi városokra, hanem az egész országra veszélyes. Erre még nincsenek felkészülve a polgárok és a zsidók sem. Az ország lakosai ellenszenvvel viseltetnek a zsidók szokásai, vallási szertartásai iránt, ami fordítva is igaz. Erkölcsi, politikai műveltség tekintetében a zsidók nem is akarnak az ország polgáraihoz közeledni. A zsidók nagy része a rabbik szűkkeblősége és a Talmud szigorú szabályai miatt állnak alacsonyabb szinten. „Én a zsidók polgárosításának legfőbb akadályát egyedül Önmagukban, vallásbeli mysterialis szertartásukban, és abban keresem, mivel ők általános theocraták levén, constitutionalis állásukat egyedül a theocratiában pontosítják össze. Pedig bizonyos az, hogy a status boldogsága egyedül a haza szeretetén alapul.” – jelentette ki Komlóssy. A zsidók még mindig abban hisznek, hogy egy nap eljön a Messiás. „A nemzetnek továbbá, mely erősödni kíván, munkás tagokra van szüksége; de a zsidó minden ilyes munkától iszonyodik; legnagyobb részének életmódja egyedül a sakherezés és handlérozás, s jelenleg csak emésztője, nem pedig tenyésztője szegény hazánknak.” A debreceni követ végül felrótta sérelemként, hogy a Karok és Rendek csak a városokra akarják kiterjeszteni a polgárjog megszerzését a zsidók számára, de amikor zsidók megyében történő polgárosításáról volt szó, akkor maguk a megyék is hevesen ellenezték azt (Rendi napló, II. 304–307, XCVII. országos ülés, 1844. február 9.).

Ezzel szemben Bánhidy Albert védelmébe vette a zsidók polgárosításának az ügyét. „Ha körülnézünk a civilisált tartományokban, meg kell vallani, hogy mindazon rosznak, melynek létrejövése s kifejlése a zsidóknak tulajdoníthatik, ezek valódi okai nem voltak. E mellett a zsidó takarékoságát, fáradhatlan szorgalmát, melylyel a szerzés új forrásait kikutatja és azonnal önhasznára fordítja, dicsérettel kell megismerni.” A zsidók és a keresztények már kétezer éve üldözték egymást és keserítették meg egymás életét, de nem tudták meggyőzni a másikat. Most már mindkét fél megunta a harcot és inkább békében élnének. Bánhidy Anglia és Franciaország példáját említette, ahol a zsidóság részére már biztosították a polgárjogot. Nem értett egyet azzal a vélekedéssel

sem, hogy hagyják a dolgokat a maguk medrében folyni, és majd alkalmasabb időben térjenek vissza a tárgyra, mert azzal nem érnének célt. A Messiásra várakozás pedig nem gátolja meg abban a zsidókat, hogy jó polgárok is legyenek – jelentette ki (Rendi napló, II. 317–318, XCVIII. országos ülés, 1844. február 10.).

A közterhek viselése

Felmerült az a kérdés is, hogy azt, aki birtokkal rendelkezik egy vagy akár több szabad királyi városban, milyen kötelezettségek terhelik, még ha nem is él ott. Kállay szerint, aki a városban joggal és tulajdonnal bír, az aránylagosan viselje a terheket is. Ez a kérdés az adózással és a polgárőrséggel kapcsolatban merült fel. A csanádi követ úgy vélekedett, hogy minden városban ugyanúgy kelljen viselni a terheket (Kerületi napló, II. 614, 81. kerületi ülés, 1843. október 18.). A nemesi kúriáktól is kelljen adót szedni a város házipénztárába, emellett a rabok eltartása, az építkezések és a világítás is költséges, ezért minden városi tulajdonosnak aránylagosan részt kell venni azok terheiben. Kállay a hadiadó fizetését is kötelezővé tette volna a nemesi kúriák tulajdonosai számára (Rendi napló, II. 229, 93. országos ülés, 1844. február 5.). A polgárőrséggel kapcsolatban két indítványt is benyújtott: Ha a haza szüksége megkívánja, akkor a polgárőröket a városon kívül is alkalmazni lehessen hadi szolgálatra, ezért a polgárőrség szervezetét ne az egyes városok határozzák meg, hanem törvény szabályozza. A másik javaslata szerint a polgárőrségnél nemzeti viseletet kelljen hordani, és a magyar legyen a vezényleti nyelv (Kerületi napló, II. 707, 94. kerületi ülés, 1843. november 4.). Ebben a kérdésben a debreceni követ, Nagy Sándor is hasonlóan vélekedett. A nemesi kúriális telkeket sem lehet kivonni az adózás alól, az utcák kövezéséhez, a világításhoz, a közbiztonság fenntartásához ezeknek a telkeknek is aránylagosan hozzá kell járulni. „...s ha ezt adónak nevezzük, akkor ez alá vonni is kívánom...” – jelentette ki (Kerületi napló, II. 497, 64. kerületi ülés, 1843. szeptember 28.; Gazdag, 1989: 95).

A „bekebelezés” kérdése

A Karok és Rendek a szabad királyi városok rendezését a „bekebelezés” kérdésének a pontos szabályozásával kívánták összekötni. Ez a javaslat azért volt jelentős, mert így egy város olyan területeket is meg tudott volna szerezni, amit más törvényhatóság (a megye) irányított, de már korábban összenőttek a várossal, emellett a bel- és külváros is egyesülni tudott volna (Czoch, 2006a: 226–227). Nagy Sándornak az volt az indítványa, hogy a város határán kívül található polgárok birtokai felett is a városi törvényhatóságok intézkedjenek Kállay azonban elutasította a debreceni indítványt, mivel egy-egy városnak jelentősen megnőhetett volna a területe és a befolyása (Rendi napló, II. 235, 241, XCIV. országos ülés, 1844. február 6., Gazdag, 1989: 94).

A városok belterületén lévő „bekebelezésről” már nagyobb egyetértés volt a csanádi és debreceni követek között. Felvetették, hogy a szabad királyi városok területén fekvő nemesi kúria épületek rendőri és bünbeli esetekben a városi hatóságok alá tartozzanak. Emellett a szabad királyi városokban található megyei épületek felett is a rendőri felügyeletet a városi törvényhatóságoknak kell ellátni. A vármegyeházakat említették példaként a követek, amelyeket a városi hatóságok irányítása alá akartak vonni (Kerületi napló, II. 496–497, 64. kerületi ülés, 1843. szeptember 28.; Rendi napló, IV. 166, CLXI. országos ülés, 1844. június 17.; Gazdag, 1989: 94). A nagyváradi káptalan követe, Fogarassy Mihály viszont kijelentette, hogy a város területén található paplakokat, kolostorokat vegyék ki a városi törvényhatóságok joghatósága alól. Kállay Ödön ezzel nem értett egyet, szerinte pap és polgár között ne legyen különbség polgári ügyekben. A papoknak és a paplakoknak is rendőri tekintetben a városi törvényhatóságok alá kelljen tartozni (Rendi napló, II. 229, XCIII. országos ülés, 1844. február 5.).

Végül az alsó- és felsőtábla kompromisszumos megegyezést kötött: a városi törvényhatóságok bizonyos tekintetben kiterjeszthették volna a hatalmukat a szomszédos területekre is, de nem „bekebelezheték volna be” azokat. Ezt a javaslatot az alsótábla elfogadta, azonban azt nem támogatták, hogy a „bekebelezett” terület a korábbi privilégiumait megőrizze, amit viszont a főrendek támogattak. Így a belső területek a „bekebelezés” révén elvesztették volna korábbi privilégiumaikat (Czoch, 2006a: 225–227).

A városok igazgatásának átalakítása

A királyi városok ekkoriban kettős függésben álltak: a Helytartótanács felügyelte azokat politikai–közigazgatási, a Magyar Királyi Udvari Kamara pedig gazdálkodási ügyekben. Csanád vármegye és Debrecen is egyet értett abban, hogy a királyi kincstártól való függést meg kell szüntetni, és kizárólag a Helytartótanács irányítása alá kell vonni a városokat, a vármegyékhez hasonlóan (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 59. k. 1008. sz.; Gazdag, 1989:

74). Az igazságszolgáltatás szempontjából ekkor a városok két kategóriába tartoztak (tárnoki és személynöki), így a városi bíróságoktól a feljebbviteli ügyek a tárnoki székhez vagy a hétszemélyes táblára kerültek⁸ (Bánk, 1914: 12). Ebben a kérdésben Debrecennek az volt az álláspontja, hogy a tárnoki és személynöki székeket szüntessék meg, és a királyi városok feljebbviteli ügyeit a királyi és a hétszemélyes táblára bízzák. Csanád vármegyének ez ügyben nem volt pontos utasítása, de tekintetbe véve, hogy támogatták a városok belső szerkezetének alkotmányos átalakítását, valószínűleg ezt is pártolták (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 59. k. 1008. sz.; Rendi napló, III. 22, CI. országos ülés, 1844. február 14.).

Az uralkodó által kinevezett főfelügyelők intézményének létrehozását a törvénytervezet 213. §-ba foglalták bele. Az alsótáblán az ülést vezető személynök, Szerencsy István 1844. február 13-án, a felsőtáblán pedig, gróf Keglevich Gábor tárnokmester 1844. március 22-én javasolta ezen hivatal felállítását, mondván, nem létezik olyan köztes tisztség, amelyen keresztül a kormányzat ellenőrizni és végrehajtatni tudná intézkedéseit a városokban (Rendi napló, II. 385–386, C. országos ülés 1844. február 13.; Főrendi napló, IV. 73–74, CXXVIII. országos ülés, 1844. március 22.; Kajtár, 1992: 42). A főfelügyelőnek hasonló jogköre lett volna, mint a korábban már bevezetett adminisztrátoroknak. Varga Norbert jogtörténész a dualizmus kori városi főispánokéhoz hasonlította ezt a tisztséget. A városi főispán, adminisztrátor volt ekkoriban a közgyűlés elnöke, a tisztújításokat ő vezette, és felelősségre vonhatta a tisztviselőket (Varga, 2008: 7). A csanádi követek, Bánhidya Albert és Kállay Ödön a kerületi üléseken és az alsótáblán is a leghatározottabban elutasították a főfelügyelői intézményt, mondván, nem akarnak olyan köztes tisztséget, amin keresztül a kormányzatnak még nagyobb befolyása lenne a városok belügyeire (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 65. k. 2032. sz.; Rendi napló, V. 220, CCXXXIV. országos ülés 1844. október 1.). Ezzel szemben Debrecen kiállt a főfelügyelői intézmény felállításá mellett, de két kikötéssel. Először is javasolták, hogy törvények által határozzák meg a főfelügyelők jogkörét, mivel a korlátlan hatalmú főfelügyelői poszt létrehozását nem támogatják. Másodszor pedig változtassák meg a főfelügyelő elnevezést főpolgármesterre (főkormányzóra), mert az eredeti javasolt megnevezés gyámságot sugall, amit el szeretnének kerülni (Gazdag, 1989: 78, 93–94, 99–100; Kerületi napló, VI. 107, 292. kerületi ülés, 1844. szeptember 25.). Komlóssy László felvetette, hogy csak olyan személyt alkalmazzanak erre a tisztségre, aki a városban lakik, és már érdemeket szerzett korábban. Sőt azt is javasolta, hogy a főkormányzói intézményt a megyékre is terjesszék ki, de ott csak nemes személy viselhetné ezt a tisztséget (Rendi napló, II. 386, C. országos ülés, 1844. február 18.; IV. 25, CXLI. országos ülés, 1844. május 6.).

A tisztviselők és országgyűlési követek választásával kapcsolatban Debrecen úgy vélekedett, hogy ne minden polgár szóljon bele a választásokba, hanem válasszanak maguknak képviselőket, akik gyakorolják a nevükben a tisztviselő- és követválasztási jogot. A városi képviselőktől elvárják, hogy városi ingatlannal és megfelelő vagyonnal rendelkezzenek. Emellett a képviselőknek tiszta erkölcsűnek kell lenniük, ne álljanak büntetés terhe alatt, azokat, akikkel szemben ez a vád felmerül, váltsák le. Komlóssy kifejtette azon véleményét, hogy a polgárság nagy tömege nem tudna helyesen dönteni a tisztviselők választásakor, ezért van szükség közvetett választásra. A választást a polgárság által választott képviselők gyakorolták volna. A követek és tisztviselők választása bizonyos fokú műveltséget igényel – indokolta meg döntését (Rendi napló, IV. 232, CLXIV. országos ülés, 1844. június 20.; Gazdag, 1989: 75–76). Ezzel szemben Csanád vármegye azt szerette volna elérni, hogy minden polgár közvetlenül beleszólhasson a választásba. Kállay azt is indítványozta, hogy a követutasítások kidolgozásában minden polgár részt vehessen (Kerületi napló, III. 176, 108. kerületi ülés, 1843. november 24.; Rendi napló, IV. 178, CLXI. országos ülés, 1844. június 17.).

Összefoglalás

Összességében megállapítható, hogy Csanád vármegye és Debrecen a városoknak számítandó 16 szavazat, valamint a közteherviselés kérdésében egyetértett. A polgárjogjog megszerzésében és a főfelügyelői hivatal felállításában ellentétes álláspontot képviseltek. A „bekebelezés” és a városok belső igazgatásának átalakításában részben egyetértettek, részben ellentétes álláspontot vallottak. A két tábla között kilenc üzenetváltás történt, de a szabad királyi városok ügyében született törvényjavaslatok az alsó- és felsőtábla közötti éles ellentétek következtében nem emelkedtek törvényerőre (Antal, 2013: 23). Emellett az a tény sem elhanyagolható, hogy a városok között is nagy nézeteltérések állapíthatók meg. Egy titkos jelentés három csoportba osztotta őket, voltak az ellenzékieket támogatók, a konzervatívokat támogatók és a hallgatók vagy ingadozók (Takáts, 1932: 232). Véleményünk szerint Debrecen „középutas” politikát folytatott. Bizonyos szintű reformokra hajlott, mint például a közigazgatás célszerűbb átalakítása, a városok szavazatának arányos elosztása, azonban a polgárjog

túlságos kiterjesztésének lehetőségét (különösen a zsidók polgárjoggal való felruházását) elutasították. Valószínűsíthető, hogy a várost irányító testület így próbálta védeni a korábbi befolyását. Igazolható az a vád, hogy a Csanád vármegyei követek a zsidók vármegyei szavazatát nem pártolták, ennek motívumairól nincs információ, erre vonatkozó pont nem található sem az anya-, sem a pótutasításokban. (Kerületi napló, III. 361, 126. kerületi ülés, 1843. december 20.; Kecskeméti, 2008: 359–361). Úgy látjuk, hogy a megyéknek és a városoknak kevés lehetősége volt együttműködni, hiszen az összes városnak teljesen egyet kellett volna érteni a kérdésekben, hogy az egyetlen szavazatukat figyelembe vegyék. Erre azonban kevés esély volt, hiszen Takáts Sándor is arra hivatkozik, hogy a városok reformhajlandósága között nagy eltérések voltak.

A legnagyobb érdekkülönbségek a szavazati jog, a polgárjog megszerzéséhez kötött magas cenzus, valamint a főfelügyelő hivatal ügyében mutatkoztak meg a városi és a megyei követek között. A városok egy része végig az egyenkénti szavazatot követelte, de az alsó- és felsőtábla erre nem volt hajlandó. A polgárságtól elvárt magas választójogi követelmények miatt is többször összeszólalkozott a két tábla. Az alsótábla és a főrendi ellenzék sokkal szélesebb rétegnek tette volna lehetővé a választójog megszerzését. A konzervatívok viszont magas cenzushoz kötötték, azzal érveltek, hogy anarchia alakulna ki, ha ilyen széles réteg szavazhatna. A főfelügyelő hivatala is vitákat váltott ki, az alsótábla végül nyomásra, többszöri üzenetváltás után 25:24 szavazati arányban mégis elfogadta azt, félve attól, hogy elbukik a törvénytervezet (Kerületi napló, VI. 103, 292. ülés, 1844. szeptember 25.). Ennek ellenére sem jutott a király elé a városok ügye⁹ (Molnár, 2007: 178–179).

A szabad királyi városok ügyét majd az 1847/48. évi országgyűlésen a 23. törvénycikkben rendezték. Az előző diéta határozatait vették elő és alakították át.¹⁰ Meghatározták a választójog feltételeit, az ehhez kapcsolódó cenzust, a képviseleti rendszert is bevezették, valamint egyes hatósági funkciók átkerültek a városi tanács hatásköréből a közgyűlésébe. Az 1848. évi 5. törvénycikk rendezte végül a városok képviseleti jogát az országgyűlésen. Eszerint 48 város (nem csak szabad királyi város) 60 követet küldhetett a 377 fős parlamentbe (Pásztor, 1935: 58).

A szabad királyi városi kérdés majd a dualizmus korában is rendezésre várt. Az 1870. évi 42. és 1871. évi 18. törvénycikkek két új kategóriába sorolták a városokat: a törvényhatósági joggal rendelkező és a rendezett tanácsú városokéba. Az összes szabad királyi város a törvényhatósági joggal rendelkező városok kategóriájába került. Az 1876. évi 20. törvénycikk viszont megfosztotta azokat a városokat a törvényhatósági jogállástól, amelyek népessége nem érte el a 12 ezer főt. Ez összesen 47 várost (nem csak egykori szabad királyi városokat) érintett, de egyes privilégiumaikat mégis megőrizhették a korábbi szabad királyi városok (Czoch, 2006b: 101–102).

IRODALOM

Antal Tamás (2013): A szabad királyi városokról szóló javaslatok az utolsó rendi országgyűlésen és az 1848: XXIII. tc. keletkezése. In: Balogh Elemér – Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged: SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, 21–40. p.

Bánk, Ernő (1914): *A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen*. Budapest: Bölcsészdoktori értekezés.

Czoch Gábor (2005): Pozsony és a „városi kérdés” a reformkorban. In: Czoch Gábor et al. (szerk.): *Fejezetek Pozsony múltjából magyar és szlovák szemmel*. Pozsony: Kalligram, 291–310. p.

Czoch Gábor (2006a): Hogyan határozható meg a város területe? – Az 1843/44. évi városi törvény vitái. In: *Korall. Társadalomtörténeti folyóirat*. 2006/24–25. sz., 216–230. p.

Czoch Gábor (2006b): A szabad királyi városok megítélése és a város meghatározásának változásai Magyarországon a XIX. században. In: Ionuț Costea et al. (szerk.): *Orașe și orașeni = Városok és városlakók*. Cluj-Napoca: Argonaut, 95–103. p.

Czoch Gábor (2020): Az 1843/44. évi városi reform Kassa szemszögéből. In: Dobszay Tamás et al. (szerk.): *Rendi országgyűlés – polgári parlament. Érdekképviselés és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig*. Budapest – Eger: Magyar Nemzeti Levéltár – Eszterházy Károly Egyetem, 365–389. p.

Dobszay Tamás (2019): *A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848)*. Budapest: Országgház Könyvkiadó.

Erdmann Gyula (2014): *Szabadság és tulajdon. Az 1839–40. évi országgyűlés története*. Budapest: Országgyűlés Hivatala.

Gárdonyi Albert (1926): A szabad királyi városok az 1848 előtti törvényhozásban. *Városi Szemle*, 1926/1–2. sz., 103–125. p.

Gergely András (1980): A magyar reformellenzék kialakulása és megszilárdulása (1830–1840). In: Vörös Károly (szerk.): *Magyarország története 1790–1848 V/2*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Jászay Pál (1843): *A szabad királyi városok szavazati joga országgyűléseken*. Budapest: Európa Könyvkiadó [1989]

Kajtár István (1992): *Magyar városi önkormányzatok (1848–1918)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kecskeméti Károly (2008): *Magyar liberalizmus 1790–1848*. Budapest: Argumentum Kiadó, Bibó István Szellemi Műhely.

Molnár András (2007): *Viam meam persequor – Batthyány Lajos gróf útja a miniszterelnökségig*. Budapest: Osiris Kiadó.

Pajkossy Gábor (2013): A diéta törekvések, tervek keresztüztüében, 1790–1793. In: Dobszay Tamás et al. (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon – A kezdetektől 1918-ig*. Budapest: Argumentum Kiadó, 321–328. p.

Pásztor József (1935): *A szabad királyi városok szavazati joga*. Szeghalom: Kultura Könyvkiadó és Nyomda R.T.

Szijaártó M. István (2010): *A diéta – A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Keszthely: Balaton Akadémia Kiadó.

Szócs Sebestyén (1996): *A városi kérdés az 1832–36. évi*

országgyűlésen. Budapest: Budapest Főváros Levéltára.

Takáts Sándor (1932): A városi követek küzdelme a személyes szavazati jogért az 1825–1848. évi országgyűléseken. In: *Budapesti Szemle*, 1932/653–655. sz. 66–91. p., 198–237. p.

Varga, Norbert (2008): Gróf Batthyány Lajos és a szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen. In: *Jogtörténeti Szemle*, 2008/3. sz., 7–15. p.

FORRÁSOK

1000 év: Ezer év törvényei internetes adatbázis. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 25.)

Bodnár Imre (1940): *Zemplén vármegye követi utasításai a reformkorban (1825–1848)*. Debrecen: Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem.

Főrendi napló (1844): *Felsőes Első Ferdinánd Ausztriai Császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik koronás királya által szabad királyi Pozsony városába 1843-dik évi május 14-kére rendelt magyar-országgyűlésen a méltóságos főrendeknél tartatott országos ülések naplója*. I–VII. kötet. Pozsony–Pest: Landerer es Heckenast.

Gazdag István (1989): *Debreceni várospolitikai 1825–1848. Országgyűlési utasítások, tudósítások*. Debrecen: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár forráskiadványai 20. sz.

Kerületi napló: Kovács, Ferenc (1894): *Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi üléseinek naplója* I–VI. kötet. Budapest: Franklin-Társulat.

MNL CSML Makó: Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vármegye nemesi közgyűlésének iratai: – a., Közgyűlési jegyzőkönyvek.

Molnár, András (2003): *„Tekintetes karok és rendek!” Zala megye országgyűlési követutastításai és követjelentései 1825–1848*. Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár.

Rendi napló (1843–1844): *Felsőes Első Ferdinánd Ausztriai Császár, Magyar- és Csehországnak e' néven ötödik apostoli királya által szabad királyi Pozsony városába 1843dik esztendei pünkösöd hava 14dik napjára rendeltetett magyarországi közgyűlésnek naplója a tekintetes karoknál és rendeknél*. I–V. kötet. Pozsony–Pest: Landerer és Heckenast.

Seresné Szegőfi, Anna (1987): *Borsod vármegye képvisellete a reformországgyűléseken. Követutastítások és követi végjelentések*. Borsod–Abauj–Zemplén Megyei Levéltári Füzetetek 21. Miskolc: Borsod–Abauj–Zemplén Megyei Levéltár.

JEGYZETEK

¹ A törvénytervezet kilenc fő részből és 432 §-ból állt. (Antal, 2013: 23)

² Csanád vármegye rendjei az anyautasítások 10., 33., 54. és 62. pontjaiba foglalták bele a szabad királyi városok rendezését. A 10. pontban azt a követelményt fogalmazták meg, hogy minden városi polgár beleszólhasson a követválasztásba. A 33. és 54. pontok lényegében megegyeznek, mindkettőben Szabadka szabad királyi város kívánalmait pártolták, amelyek az alábbiak voltak: A királyi kincstártól, a kamarától függetleníteni kell a szabad királyi városokat, azok csak a Helytartótanács irányítása alatt álljanak, ahogy a vármegyék, ugyanis a kettős függés révén a bécsi udvarnak nagy a befolyása a városok felett. A tisztviselők és a követek választásába minden polgár beleszólhasson. A városoknak meg kell adni a korábbi szavazatszámot az alsótablán, a megyékhez viszonyítva aránylagosan meghatározva. A városok belső szerkezetét rendezni kell a kor alkotmányos követelményeinek megfelelően. A 62. pontban Késmárk és Szatmárnémeti városok kérelmét támogatták a csanádi rendek, melyben azok a királyi városok rendezését kérték, követeléseik lényegében megegyeztek Szabadkával. A Csanád megyei pótutasítások több pontja is foglalkozott a városi kérdéssel, csak a legfontosabbakat emeljük ki. Lőcse szabad királyi város városenkénti egy szavazatot követelt az alsótablán, amit azonban Csanád vármegye nem támogatott, ezzel szemben a városoknak adandó 16 szavazatot pártolta. Torontál vármegye azt követelte, hogy a megyegyűléseken a szabad királyi városok képviselői is részt vehessenek, ezt pártolandónak ítélték. Szatmárnémeti a kormányzat által javasolt főfelügyelői intézmény ellen szólalt fel, ami ellen Csanád is kiállt, később Besztercebánya is hasonló tartalmú körlevelet küldött a megyékhez. (MNL CSML Makó, IV. A. 3. a., 59. k. 1008. sz.; 63. k. 379. sz.; 65. k. 2032. sz.) Debrecen követutasításairól Gazdag István készített forráskiadást, amelyek egy-két kivétellel lényegében csak a szabad királyi városok ügyével foglalkoztak. (Gazdag, 1989: 73–101)

³ Az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikk azoknak a szabad királyi városoknak biztosít helyet és szavazatot az országgyűlésen, amelyek szerepelnek II. Ulászló 7. dekrétumának 3. törvénycikkében (1514:3. tc.). Ezek a következő városok voltak: Buda, Pest, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Bártfa, Eperjes és Sopron. Azonban az 1608. évi koronázás utáni első törvénycikk egy „kiskaput” is hagyott a többi szabad királyi várossal kapcsolatban, amely így hangzik: „11. § A többi, ott benn nem foglalt, szabadvárosok állását, a dekrétumok kijavítása idejére halasztják.” (1000 év) A centralista Szalay László, Korpona város követe is felhívta a figyelmet az 1514. és 1608. évi törvénycikkekre, véleménye szerint a városok jogai nincsenek egyértelműen megfogalmazva ezekben a törvényekben ezért nem célszerű állandóan azokra hivatkozni. (Szócs, 1996: 24–25)

⁴ A vármegyék joggal tartottak attól, hogy a városok szavazatszáma meghaladja az övékét, ezért az 1687:17. törvénycikkben kimondták, hogy a szabad királyi városok számát nem lehet szaporítani. Ennek ellenére a későbbiekben számos város kapott ilyen rangot és helyet a diétákon, amelyeket az országgyűléseken is becikkelyeztek: 1715-ben Debrecen (108. tc.), Szeged és Szatmárnémeti, 1751-ben Győr, Komárom, Zombor és Újvidék, 1791-ben Szabadka, Temesvár, Pozsega és Károlyváros, 1807-ben pedig Fiume és Buccari.

⁵ Gróf Eszterházy Miklós nádor művére hivatkozott, aki 1641-ben jelentette meg írását az országgyűlés rendezésével kapcsolatban, és nem említette, hogy a városok szavazati joga csökkent volna. Jászay 1807-ig foglalta össze az eseményeket, ebben az évben Fiume és Buccari kapott szabad királyi városi rangot és szavazati jogot az országgyűléseken, de hogy ez érvényesült-e arról nem írt.

⁶ Szócs Sebestyén Szabó István, Kosáry Domokos, Trócsányi Zsolt, Szabad György, Gárdonyi Albert, Gyimesi Sándor, Mályusz Elemér, Kérészy Zoltán, Horváth Mihály, Bánk Ernő, Csizmadia Andor, Pásztor József, Ladányi Gedeon, Hajnóczy József, Bayer Márton, Jászay Pál munkáit vetette össze. (Szócs, 1996: 19–29) Antal Tamás is úgy vélekedett, hogy az 1825/27. évi országgyűléstől számítják egynek a szabad királyi városok szavazatát. (Antal, 2013: 21) Erdmann Gyula az 1839/40. évi országgyűléssel foglalkozó munkájában nem foglal állást az időpont tekintetében, csak összefoglalta az addig megjelent munkákat. Megemlíti Szócs Sebestyént, Kecskeméti Károlyt, Pálmány Bélát, akik szerint az 1825/27. évi országgyűléstől kezdődően számítanak egy szavazatot a városoknak. Gergely Andrásra is hivatkozik, aki szerint ez 1833-ban következett be. (Erdmann, 2014: 407–411; Gergely, 1980: 715)

⁷ A zsidók polgárjoggal felruházása ellen egy petíciót is benyújtottak, amit több mint háromezer debreceni lakos írt alá. (Rendi napló, II. 307, XCVII. országos ülés, 1844. február 9.)

⁸ Werbőczy Hármaskönyve két részre osztotta a szabad királyi városokat igazságszolgáltatás szempontjából: Voltak a személynöki városok például: Székesfehérvár, Esztergom, illetve a tárnöki városok például: Buda, Pest, Pozsony. (Bánk, 1914: 12)

⁹ Gróf Apponyi György gúnyosan meg is jegyezte, hogy a mágnásellenzék elszigetelődött. Gróf Batthyány Lajos kijelentette, hogy nem az ellenzék szégyene az, hogy az alsótabla megváltoztatta a véleményét.

¹⁰ Az 1847/48. évi országgyűlésen felmerült városi kérdés vitáit Antal Tamás ismerteti. A törvénytervezet hét fő részből és 254 §-ból állt. (Antal, 2013)

The Case of Free Royal Cities in 1843-44 from The Perspective of a County and a City

Ádám Deák

The counties waited in the midst of great hopes for the 1843-44 National Assembly. The convocation of the National Assembly in 1839-40, which preceded it, was successful with its 55 articles of law. Ferdinand V finally convened the next National Assembly on May 14, 1843. In my study, I present the cause of free royal cities through the following instructions and parliamentary speeches of Csanád County and the City of Debrecen. I will take a look at the most important issues that have arisen in relation to the urban issue. The most important of these were the number of votes of the cities in the National Assembly, the acquisition of civil rights, and the institution of the superintendent. The issue of the number of votes was one of the most burning problems, as all the free royal cities had a single vote. Csanád county was represented in this National Assembly by Albert Bánhidly and Ödön Kállay, and Debrecen by László Komlóssy and Sándor Nagy.